

RAD U JAVNOM INTERESU U PRAKSI KRIVIČNOPRAVNOG SISTEMA U REPUBLICI SRPSKOJ

Ključne riječi

rad u javnom interesu; alternativne mjere; krivična djela; krivične sankcije; osuđeno lice.

Autor

Milijan Vasić, master pravnih nauka, stručni saradnik u Osnovnom sudu u Banjoj Luci.

Korespondencija

milijanvasic891@gmail.com

Oblast

Pravo

DOI

10.5937/politeia0-23790

Datum prijema članka

29.10.2019.

Datum konačnog prihvatanja članka za objavljivanje

18.12.2019.

Rezime

Krivičnopравни систем у Republicи Srpskoj, egzistira kao samostalan правни систем унутар Bosne и Hercegovine. Do danas nije mnogo ураđено када је у питању реализација рада у јавном интересу у судској пракси. Krivični законик Republike Srpske из 2017. године (KZ RS, 2017) тај рад propisuje као alternativnu мјеру којом би се казнили извршиоци кривичних djela осуђени на казну затвора до једне године.

Međutim, иако члан 70. Krivičnog законика Republike Srpske јасно propisuje рад у јавном интересу, потребна је јача воља на страни законодавца Republike Srpske да подзаконским актом – правилником, уреди начин, облик, те остале параметре за реализацију свега што је Krivičnim закоником propisano. То свакако захтијева и веће ангаžовање Министарства правде, закоником предвиђеног као руководиоца спровођења ове alternativne мјере у пракси.

Sudovi у Republicи Srpskoj рад у јавном интересу, тамо гдје би и постојали законом propisani услови још не изричу, из разлога што, иако propisan Krivičnim закоником RS, недостaje подзаконски propis који ће конкретније riješiti начин извршења наведене alternativne мјере, навести све државне organe са јасним задужењима и разraditi detaljno начин извођења рада у јавном интересу као rehabilitacijsku alternativnu мјеру. На конференцији за новинаре у октобру 2019. године из Министарства правде Republike Srpske саопштено је да је у фази израда наведеног правилника. Time би се у скорјем времену могло очекивати да се правоснажно осуђеним licima код нас омогући ова законом priznata мјера ресоцијализације. Осуђено lice би радом у корист друштвене заједнице, у сталној интеракцији са њом издржало изреčenu казну, болје shvatilo тежину својих поступака противних закону, због чега се и нашло у статусу осуђеног, те што квалитетније vratilo у друштво као његов равноправан члан.

UVOD

U krivičnom pravnom sistemu u Republici Srpskoj rad u javnom interesu prvi put javio se u Krivičnom zakonu iz 2003. godine i to odredbom člana 34.: „Kad sud izrekne kaznu zatvora najviše do jedne godine, istovremeno može odrediti da se izrečena kazna zamijeni radom za opšte dobro na slobodi, ako optuženi na to pristane.“ (Krivični zakon RS, 2003). Danas je u primjeni novi Krivični zakonik Republike Srpske, koji je stupanjem na snagu 18. 07. 2017. godine, raniji naziv „rad za opšte dobro na slobodi“ zamijenio sličnim terminom „rad u javnom interesu“, te ga uvrstio u grupu alternativnih mjera, zajedno sa uslovnim osudom i uslovnom osudom sa zaštitnim nadzorom. Izvršenje takve alternativne mjere propisuje se još i Zakonom o izvršenju krivičnih i prekršajnih sankcija Republike Srpske iz 2018. godine. Radi se o krivičnoj sankciji (alternativnoj mjeri) koju sud, izričući učinocu krivičnog djela utvrđenu kaznu zatvora, alternativnim načinom dovodi do izvršenja. S obzirom na to da je Krivičnim zakonikom Republike Srpske iz 2017. godine ukinuta dotadašnja mogućnost zamjene kazne zatvora do šest mjeseci za novčanu kaznu, rad u javnom interesu još više dobija na značaju, kada je u pitanju ostvarivanje svrhe kažnjavanja, a bez izvršenja izrečene kazne zatvora. Sudu je propisana mogućnost da prilikom procjene rizika prirode i težine krivičnog djela, okolnosti u kojima je djelo učinjeno i ličnosti učinoca, kada nije nužna primjena kazne zatvora za ostvarivanje svrhe kažnjavanja (Krivični zakonik RS, 2017), uz zahtjev osuđenog lica izrekne rad u javnom interesu.

Kod nas u praksi još nije počeo da se primjenjuje ovaj alternativni institut koji Krivični zakonik RS u članu 60. stav 1. propisuje. Potreba uvođenja rada u javnom interesu u

krivična zakonodavstva zemalja u okruženju, ali i u našem entitetu, zasnovana je na međunarodnim pravnim aktima i to: Evropska konvencija o nadzoru nad uslovno osuđenim ili iz zatvora uslovno puštenim osuđenicima iz 1964. godine, Rezolucija Savjeta Evrope broj 1 o uslovnoj osudi, nadzoru i drugim alternativnim mjerama iz 1965. godine, Rezolucija Savjeta Evrope broj 10 iz 1976. godine i Preporuka Savjeta Evrope broj 16 iz 1992. godine.

Zakonodavac ovu alternativnu mjeru kod nas odredbom člana 70. stav 7. (Krivični zakonik RS, 2017) konkretnije propisuje te zahtijeva angažovanje ministra pravde u donošenju pravilnika o načinu izvršenja rada u javnom interesu. Time bi se postigla veća pravna sigurnost, primjena onoga što Zakonik propisuje, omogućilo bi se osuđenim licima koja za to ispunjavaju zakonikom propisane uslove da izdrže izrečenu im kaznu na ovaj alternativni način.

Na konferenciji za novinare u oktobru 2019. godine iz Ministarstva pravde RS saopšteno je da je u planu izrada podzakonskog akta tj. pravilnika koji će detaljnije razraditi vrstu i način provođenja alternativne mjere rada u javnom interesu, u skladu sa odredbom člana 70. Krivičnog zakonika RS. Sud će nakon što izrekne kaznu zatvora do jedne godine, na zahtjev osuđenog istu zamijeniti za rad u javnom interesu.

S obzirom na to da su kazneno-popravni zavodi u Republici Srpskoj uglavnom često pretrpani brojem zatvorenika, značaj realizacije ovog rada jeste ušteda budžetskih sredstava koja se izdvajaju za trošak boravka osuđenika (zatvorenika) na dnevnom nivou u kazneno-popravnim ustanovama. Kratkotrajne kazne često teže pogađaju osuđena lica jer ostaju trajno obilježeni u društvu kao prestupnici, odvajaju se od porodice. To može da pogorša uspjeh njihove resocijalizacije,

ali i život lica koja izdržavaju. Odlaskom u zatvor osuđeno lice ostaje bez redovnog posla. Ukoliko se radi o osuđenicima koji se nalaze na redovnom školovanju, dolazi i do prekida školovanja. Usljed negativnog uticaja problematičnih zatvorenika, gotovo da je resocijalizacija na pravi način nemoguća. Radom u javnom interesu kod osuđenog se razvija odgovorniji odnos prema društvenoj zajednici. Postaje u većoj mjeri svjestan posljedica koje je proizveo svojim postupkom (krivičnim djelom).

„Zatvorska populacija u Austriji je sve brojnija, struktura osuđenika je sve složenija sa krivično-pravnog, socijalnog i psihološkog aspekta. Sve je veći broj osuđenika sa veoma teškim izvršenim krivičnim delima, sa psihičkim smetnjama, višestruki povratnici, bolesni i socio-emotivno neuravnoteženi. Posebno je brojna kategorija osuđenika koji su izvršili seksualne delikte, osuđenici zavisni od droge i alkohola, mentalno poremećeni, oboleli od HIV-a i sl.“ (Stevanović, 2012: 60).

Rad u javnom interesu u velikom procentu primjenjuje se u zemljama Evropske unije, ali i u drugom entitetu Bosne i Hercegovine. U Federaciji BiH postoji njegova primjena u praksi još od 2011. godine. S tim u vezi, potrebno je da Republika Srpska što hitnije pristupi izradi i donese podzakonski akt kojim će urediti ovu oblast. Time bi se krivičnopravni sistem u Republici Srpskoj više približio evropskim standardima prava, što je jedan od preduslova evropskim integracijama naše zemlje. Svrha kažnjavanja u našem krivičnom pravu definisana je kao sprečavanje učinioaca da vrši krivična djela ubuduće i njegovo prevaspitanje (tzv. specijalna prevencija). Kratkotrajnim kaznama zatvora, teško da se do efikasne resocijalizacije može u potpunosti doći. S obzirom na kratak vremenski period koji se ulaže u prevaspitanje nekog zatvorenika od strane različitih stručnih lica u tom

sistemu, ta njegova resocijalizacija ne stigne se provesti do kraja. U pravu Republike Srpske svrha kažnjavanja kao uticaj na druge da ne čine krivična djela (tzv. generalna prevencija) takođe je teško ostvariva na pravi način kratkotrajnim kaznama. Uglavom, zbog kontakta ovih osuđenih lica sa osuđenicima za mnogo teža krivična djela i u poređenju sa njima, krivično djelo koje su počinili ne čini im se dovoljno teško i zastrašujuće. U ovom radu nastoji se ukazati na to da se svrha kažnjavanja, u smislu razvijanja i učvršćivanja društvene odgovornosti, izražavanjem društvene osude za izvršeno krivično djelo i neophodnost poštovanja zakona (specijalna i generalna prevencija), mnogo kvalitetnije u pojedinim slučajevima može ostvariti upravo radom u javnom interesu.

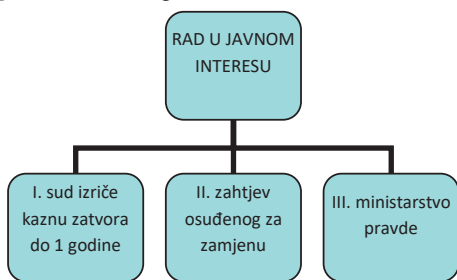
USLOVI ZA IZRICANJE RADA U JAVNOM INTERESU

Članom 61. stavom 2. i članom 70. Krivičnog zakonika RS pravo na zamjenu izrečene kazne zatvora za alternativnu mjeru rad u javnom interesu propisuje se za sve osuđene. Jedino ograničenje koje je Zakonik postavio u tom slučaju jeste visina izrečene kazne zatvora tj. do jedne godine. Da bi se navedeno i realizovalo, potreban je zahtjev osuđenog, jer ovako propisanu zamjenu sud ne vrši po službenoj dužnosti.

Sud će pri razmatranju zahtjeva osuđenog za zamjenu kazne zatvora do jedne godine za rad u javnom interesu, uzimati u obzir: vrstu i visinu izrečene kazne, procjenu suda na osnovu svih olakšavajućih i otežavajućih okolnosti da izvršenje izrečene kazne zatvora nije neophodno kako bi se postigla sama svrha kažnjavanja (specijalna i generalna prevencija).

Zahtjev osuđeni može izjaviti odmah nakon izricanja kazne zatvora, a može i u

toku redovnog i vanrednog pravnog lijeka da navede i zahtjev za odobrenje rada u javnom interesu, ukoliko ispunjava sve zakonom propisane uslove. To znači, da bi odluku o radu u javnom interesu mogao donijeti i drugostepeni sud po žalbi. Veliki značaj predstavlja uključivanje Ministarstva pravde RS jer ga Zakonik navodi kao aktivnog učesnika u realizaciji alternativne mjere rad u javnom interesu u praksi, a kroz izradu pravilnika za realizaciju rada u javnom interesu. Šematski prikazano to izgleda ovako:

U Republici Srpskoj još je na čekanju izrada potrebnog pravilnika, te sudovi nisu izrekli nijednu alternativnu mjeru rad u javnom interesu. Takve zahtjeve od strane osuđenih u sudskoj praksi kod nas sudovi odbijaju zbog nemogućnosti njegove realizacije.

TRAJANJE I NAČIN IZVRŠAVANJA RADA U JAVNOM INTERESU

Zakonom je propisano da se rad u javnom interesu izriče u broju radnih sati koje osuđeni mora da odradi bez nadoknade. Samim tim, predviđeno je da Ministarstvo pravde RS pravilnikom navede tačno ona pravna lica sa kojima će biti sklopljeni ugovori o realizaciji ove alternativne mjere. Rad u javnom interesu je rad koji ne vrijeđa ljudsko dostojanstvo, koji se ne obavlja u profitabilnim granama privrede, u smislu sticanja zarade od rada koji

osuđeni obavlja bez naknade, sem njegove opšte društvene korisnosti. U pravilniku bi se taksativno navele neprofitabilne organizacije kod kojih će se rad obavljati; pravni subjekti koji se bave humanitarnim radom, ili očuvanjem životne sredine, komunalnim uslugama, održavanjem puteva, crveni krst i sl. Što se tiče rada u javnom interesu u nekim javnim institucijama, to bi moglo da se sprovede u određenim administrativno-tehničkim i pomoćnim poslovima, socijalne zaštite i sl.

Krivični zakonik RS vremenski određuje da rad u javnom interesu ne može biti kraći od 60 časova, a ni duži od 630 časova. Časovi koji su pretvoreni u rad u javnom interesu, mogu se rasporediti u roku od mjesec dana a najduže šest mjeseci. U toku jednog mjeseca rad u javnom interesu, kako Zakonik takođe propisuje, ne može biti duži od 60 časova.

Kada se radi o funkcionalnoj nadležnosti, sud koji je izrekao kaznu zatvora do jedne godine bio bi nadležan da po zahtjevu osuđenog tu meritornu presudu zamijeni, takođe u formi presude, a u kojoj izriče rad u javnom interesu. Bitno je naglasiti da se zahtjev za zamjenu kazne zatvora radom u javnom interesu ne može donijeti nakon pravosnažnosti presude. U Zakonu o izvršenju krivičnih i prekršajnih sankcija Republike Srpske (ZIKS, 2018), predviđeno je da ministar pravde donosi rješenje kojim upućuje osuđeno lice na rad kod konkretno navedenog pravnog subjekta. Potrebna je saradnja između Ministarstva pravde RS i osobe koja je zadužena kod pravnog subjekta kod koga će se ovaj rad obavljati (koordinator/povjerenik), da vrši i kontroliše spovođenje rada u javnom interesu. Sa pravnim subjektom koga sud odredi da će osuđeni biti upućen na izdržavanje mjere rada u javnom interesu, Ministarstvo pravde RS zaključice ugovor „kojim će se definisati međusobna prava i obaveze, mjesto rada, vrsta posla, radno vrijeme i druga pitanja

bitna za ostvarivanje svrhe rada u javnom interesu.“ (ZIKS, 2018, član 220. stav 6).

Budući da se može desiti da osuđeni kojem je alternativnom mjerom odobren rad u javnom interesu, isti ne izvrši, Krivični zakonik RS predviđa da se može vršiti zamjena djelimičnog ili u cjelini neizvršenog rada u javnom interesu u kaznu zatvora. S tim da se onaj dio rada (broj časova) koji je izvršen, uračuna u preostali dio kazne zatvora. Sud će za svakih započetih 60 časova rada u javnom interesu koji je neizvršen na način i u vrijeme predviđeno rješenjem o zamjeni, zamijeniti kaznom zatvora u trajanju od jednog mjeseca.

Predviđeno je da se ova alternativna mjera obavlja u mjestu prebivališta ili boravišta osuđenog. Važno je istaći da se osuđeno lice raspoređuje na rad prema svojim psihofizičkim sposobnostima, stručnom znanju, obrazovanju, kao i želji da radi konkretan posao.

Ono što još ostaje kao otvoreno pitanje jeste da li će sud mijenjati kaznu zatvora kojom je zamijenjena neplaćena novčana kazna u rad u javnom interesu. Kao supletorni zatvor u tom smislu trebalo bi biti dozvoljeno da se i taj zatvor izvrši u vidu rada u javnom interesu.

Potrebno je provesti usklađivanje našeg krivičnog zakonodavstva sa propisima Evropske unije kao jedan od preduslova evropskih integracija Bosne i Hercegovine (a time i njena oba entiteta kao i Brčko distrikta). Navedeno se svakako odnosi i na usklađivanje izvršavanja i održavanja alternativne mjere rad u javnom interesu.

Da bi se počeo primjenjivati član 70. Krivičnog zakonika RS, potreban je niz preduslova koji moraju da se ispune. Jedan od njih je izbor „koordinatora/ povjerenika“, stvaranje neophodnih uslova za njihov rad, ali i stručna obuka za sudije, okružne javne tužioce, izdvajanje materijalnih sredstava potrebnih za realizaciju rada u javnom interesu.

RAD U JAVNOM INTERESU U UPOREDNOM KRIVIČNOM PRAVU

Federacija Bosne i Hercegovine

Kada posmatramo krivičnu praksu zemalja u okruženju, ali i entitet Federaciju Bosne i Hercegovine (FBiH), vidimo da je u toku reforme 2003. godine Krivičnim zakonom FBiH uveden pojam alternativne mjere „rad u općem interesu“. Od 2011. godine u FBiH nadležna ministarstva u kantonima preduzele su sve neophodne mjere ka njegovoj praktičnoj primjeni u sudskoj praksi, tako da su već od 2013. godine sudovi u FBiH počeli da vrše zamjenu kazne zatvora za rad u javnom interesu. Koliko je ova mogućnost u FBiH razrađena u praksi govori činjenica da su na osnovu odredbe člana 44. Krivičnog zakona FBiH donijeli još „Pravilnik o vrsti i uvjetima za izvršenje kaznene sankcije rada za opće dobro na slobodi“ 2010. godine i „Uputstva o načinu rada, odgovornosti i obučavanja povjerenika“, kao lica nadležna da prate sprovođenje „rada za opće dobro na slobodi“ u privrednom subjektu u koje se osuđeno lice raspoređuje, te „Uputstva o matičnoj knjizi, registru i ličnom kartonu osuđenih lica“. Sve ovo olakšalo je i dodatno ubrzalo da sudovi u praksi počnu sa izricanjem presuda kojima se određuje rad u javnom interesu, za sva krivična djela za koja je propisana kazna zatvora do jedne godine, uz saglasnost osuđenog. Primjena ove alternativne mjere doprinosi prije svega rasterećenju popunjenosti smještajnih kapaciteta kazneno-popravnih zavoda, a time i smanjenju budžetskih izdvajanja u svrhu izvršenja kazni zatvora. Kantonalna ministarstva pravde nadležna su za raspoređivanje i nadzor nad izvršenjem rada u javnom interesu.

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine

Krivičnim zakonom Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (KZ BD BiH, 2013) u članu 44. navodi se: „Kad sud odmjeri i izrekne kaznu zatvora do jedne godine, može na prijedlog optuženog ili njegovog branioca, odrediti da se tako izrečena kazna zamijeni radom za opće dobro na slobodi“. U istom članu je propisano da „rad za opće dobro na slobodi“ sud može na zahtjev osuđenog ili njegovog branioca zamijeniti u trajanju od najmanje deset do najviše devedeset radnih dana. Raspored osuđenih lica na ovaj rad vrši Pravosudna komisija Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, tako što je 06. 04. 2014. godine potpisala ugovor sa JP „Komunalno Brčko“ d.o.o. Brčko distrikt BiH i time ostvarila uslove za realizaciju ove krivične sankcije kao posebne krivičnopravne mjere. U krivičnoj praksi BD BiH rad u javnom interesu uspješno se sprovodi od 2014. godine.

Sudovi BD BiH su od 2014. do 2018. godine, „izrekli ukupno 40 pravosnažnih presuda u kojima su osuđenima izrečenu kaznu zatvora zamijenili radom za opšte dobro na slobodi, od čega je Pravosudna komisija Brčko distrikta BiH izvršila 33 pravosnažne presude, 3 presude su vraćene sudu zbog nemogućnosti izvršenja, dok se kod 4 presude čeka izvršenje“ (eBrcko.net, 2018).

Srbija

U Republici Srbiji slično je kao i FBiH, tj. sudovi u praksi izriču rad u javnom interesu i to na osnovu Krivičnog zakona iz 2005. godine, Zakona o izvršenju krivičnih sankcija iz 2014. godine, te podzakonskog akta „Pravilnika o izvršenju kazne zatvora u javnom interesu“. Rad u javnom interesu ubraja se u osnovni sistem kazni, te se kao glavna kazna može izreći učiniocu krivičnih djela za koja

je propisana kazna zatvora do tri godine ili novčana kazna, uz njegov pristanak.

U Srbiji se rad u javnom interesu može izreći kao glavna ili kao sporedna kazna uz kaznu zatvora. Do danas je ova sankcija dala jako dobre rezultate, preko ušteta u bužetu za izdvajanja za kazneno-popravne ustanove i boravak zatvorenika u njima, tako i na uštedama koje se ostvare u obavljenju „rada bez naknade“ u određenim privrednim subjektima ili javnim institucijama.

Pored toga što je uvršten u glavne kazne, rad u javnom interesu se pored novčane kazne, može izreći i kao sporedna kazna. Specifično kod ovog rada jeste to što Zakonik predviđa da ukoliko osuđeni rad u javnom interesu obavlja uredno i ispunjava sve zadatke s dobrim ponašanjem, sud može izreći broj sati ovog rada umanjiti za trećinu. Druga specifičnost jeste to što može biti zamijena za novčanu kaznu, jer se smatra prihvatljivijim da se osuđenom neplaćena kazna zamijeni za rad u javnom interesu nego da mu se ona mijenja u zatvor. Ukoliko ne izvršava obavezu prihvaćenog rada u javnom interesu, isti mu se može zamijeniti kaznom zatvora po principu osam časova jedan dan zatvora. Da bi sud mogao izreći ovu kaznu, potreban je pristanak osuđenog, s obzirom na to da je prinudni rad u bilo kom smislu i obliku zabranjen.

Kada se pogleda medijska slika izvještavanja na ovu temu, u Srbiji se daje pozitivna ocjena radu u javnom interesu, i navodi se sljedeće: „Prva kazna rada u javnom interesu upisana je u matičnu knjigu povereničke službe 18. januara 2007. godine. Do sada je izrečeno 3.275 kazni rada u javnom interesu za krivična dela i 5.092 za prekršaje. Trenutno se izvršava 179 kazni rada u javnom interesu.“ (Čarnić, 2017).

Crna Gora

Crnogorski Krivični zakonik iz 2003. godine, rad u javnom interesu propisuje u članu 33. na način da se ova kazna može izreći samo kao glavna kazna.

Odredba člana 41. propisuje da se rad u javnom interesu može izreći za sva krivična djela za koja je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina. „Neplaćena novčana kazna koja ne prelazi iznos od dvije hiljade eura, može se, umjesto kaznom zatvora, zamijeniti kaznom rada u javnom interesu uz saglasnost osuđenog lica, tako što će se za svakih započelih dvadeset pet eura novčane kazne odrediti osam časova rada u javnom interesu, s tim da rad u javnom interesu ne može biti duži od tristašezdeset časova.“ (Krivični zakonik Republike Crne Gore, 2003, član 39, stav 7).

Pored Krivičnog zakonika CG, rad u javnom interesu detaljnije je propisan i „Zakonom o izvršenju uslovne osude i kazne rada u javnom interesu u Crnoj Gori“, a koji se primjenjuje od 2015. godine. Rad u javnom interesu uglavnom je izrican za krivična djela „krađe, nedavanje izdržavanja, nasilničko ponašanje, laka tjelesna povreda, ugrožavanje javnog saobraćaja, nedozvoljeno držanje oružja, nasilje u porodici, ugrožavanje sigurnosti, teška tjelesna povreda, šumska krađa i dr.“ (portalanalitika.me, 2019). Ustanove i pravna lica sa kojima Ministarstvo pravde CG ima sporazum za realizaciju rada u javnom interesu su između ostalog: Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo javne uprave, Crveni krst CG, Državni arhiv, Regionalni park „Pliva“, Regionalni vodovod „Crnogorsko primorje“, Lovački savez Crne Gore, ali su tu i nevladine organizacije, te preduzeća čiji su osnivač opštine. Prema podacima Ministarstva pravde CG, a koji su saopšteni „Vikend novinama“, za prvih

šest mjeseci 2019. godine, oko 120 osuđenih izdržalo je svoju kaznu rad u javnom interesu, čime se naglašava velika ušteta u budžetu, te drugi pozitivni efekti koje ova kazna donosi.

Hrvatska

U Republici Hrvatskoj, članici Evropske unije, krivično zakonodavstvo usmjereno je na to da se veliki značaj pridaje alternativnim mjerama i dobrim rezultatima koje one daju. U Kaznenom zakonu Republike Hrvatske iz 1998. godine, uvedena je alternativna mjera „rad za opće dobro na slobodi“, za učinioce krivičnih djela osuđenih na kaznu zatvora do šest mjeseci. Kanije je 2011. godine, donesen novi Kazneni zakon sa izmjenama i dopunama koji propisuje da se „radom za opće dobro“ može zamijeniti kazna zatvora do jedne godine ili novčana kazna do tristošezdeset dnevnih iznosa (Kazneni zakon RH, 2011, član 55.). Ukoliko se novčana kazna ne plati u roku, niti prinudnim postupkom u roku od tri mjeseca, sud će uz pristanak osuđenog zamijeniti neplaćeni dio novčane kazne u „rad za opće dobro“. Tu zamjenu vrši tako što se za jedan dnevni iznos novčane kazne mjenja za dva časa „rada za opće dobro“. Najveći broj sati u tom slučaju ne može biti veći od 720 časova.

Kada se mijenja izrečena kazna zatvora do jedne godine u „rad za opće dobro“, onda se jedan dan zatvora zamjenjuje sa dva časa rada. Logičan slijed jeste da ukoliko osuđeni ne pristane na rad u javnom interesu, takva kazna mijenja mu se u kaznu zatvora. Pored Kaznenog zakona RH, izvršenje ove mjere propisano je i „Zakonom o izvršenju zaštitnog nadzora i rada za opće dobro na slobodi“, a koji se primjenjuje od 2000. godine, odnosno 2001. godine sprovodi se u sudskoj praksi.

Sva navedena krivičnopravna zakonodavstva izvršila su usklađivanje sa „Preporukom Savjeta Evrope“ i „Tokijskim pravilima“ te

„Preporukom R (92)17“, a sve u cilju poboljšanja specijalne prevencije osuđenog, njegovog što lakšeg ponovnog vraćanja u društvenu zajednicu kao ravnopravnog člana. Najupečatljivija kod ovakvog sistema kažnjavanja jeste sama evolucija kazne kao krivičnopravne sankcije, prvobitno kazne kao surove odmazde, pa do kazne za ostvarenje društveno korisne svrhe, resocijalizacije osuđenog, naknade štete, te generalne prevencije. Savjet Evrope rad u javnom interesu kroz predložene alternativne mjere/sankcije opravdava učvršćivanjem stava da kazna zatvora predstavlja posljednji izbor u sistemu krivičnopravnih sankcija.

RAD U JAVNOM INTERESU U ZAPADNO-EVROPSKIM ZEMLJAMA

Francuska

Rad u javnom interesu u Republici Francuskoj propisan je Krivičnim zakonom tako što se osuđenom licu izriče u rasponu od 20 do 210 časova besplatnog rada, koji može da se obavlja kako u privatnim tako i u javnim privrednim subjektima.

Rad u javnom interesu može biti izrečen kao glavna ili kao sporedna (dodatna) kazna uz kaznu zatvora, novčanu kaznu itd. Sudija za kontrolu izvršenja kazne ili povjerenik zaduženi su za kontrolu i nadzor izvršenja rada u javnom interesu.

Specifično je u francuskom krivičnom zakonodavstvu to da se neizvršenje kazne rada u javnom interesu propisuje kao posebno krivično djelo za koje se ponovo propisuje kazna zatvora do dvije godine, ili novčana kazna do 30.000,00 evra (Narodna skupština Republike Srbije. Biblioteka Narodne skupštine, 2012).

Švajcarska

Rad u javnom interesu propisuje i švajcarsko krivično zakonodavstvo. Švajcarska koja je organizovana kao konfederacija sa 26 kantona propisuje ovu alternativnu mjeru.

Značajno je napomenuti da se u slučaju neizvršenja rada u javnom interesu od strane osuđenog lica kazna može zamijeniti za dane zatvora i to tako što se za četiri sata rada izriče jedan dan zatvora (Burrows, 2012).

Dosta širu mogućnost od ostalih posmatranih zemalja za predlaganje ove alternativne mjere ima švajcarsko zakonodavstvo, jer osuđenom licu koje se nalazi na izdržavanju kazne zatvora javni tužilac može poslati prijedlog za zamjenu izdržavane kazne zatvora za rad u javnom interesu. Takva ponuda u velikom broju slučajeva bude prihvaćena.

Nizozemska

U nizozemskom krivičnom zakonodavstvu već od 1983. godine rad u javnom interesu uveden je pod nazivom radna kazna (Burrows, 2012). Ovaj rad može u toku suđenja predložiti sud, ili da ga uz kazneni nalog predloži sam javni tužilac. Pristanak osuđenog se ne traži, a rad može trajati najviše 240 časova i može se izreći za sva ona krivična djela za koja je propisana kazna zatvora do šest godina.

Ukoliko se desi da osuđeni ne izvršava rad u javnom interesu, javni tužilac može da predloži zamjenu tog rada za kaznu zatvora, tako što se za dva sata rada izriče jedan dan zatvora.

Velika Britanija

Krivično zakonodavstvo Velike Britanije nema zajednički krivični zakonik uprkos mnogobrojnim pokušajima da se čak od 1818. godine do danas donese jedinstveni krivični

zakonik za cijelu Veliku Britaniju (Engleska, Vels, Škotska, Sjeverna Irska). U krivičnom zakonodavstvu Engleske i Velsa rad u javnom interesu pojavljuje se kao sankcija još od 1972 godine. Propisan je i sadašnjim Krivičnim zakonikom za Englesku i Vels (Criminal Justice Act) iz 2003. godine. Kontrolu nad izvršenjem ove alternativne sankcije provodi Služba za nadzor nad izvršenjem alternativnih sankcija (Borrows, 2012).

Mnogo je uloženo u samo popularizovanje ove i ovakve krivične sankcije, da bi što više bila zastupljena u krivičnoj sudskoj praksi. Tako je 2003. godine mijenjan naziv u „neplaćeni rad“, a 2005. godine u „vraćanje duga zajednici“ (Borrows, 2012). U Krivičnom zakoniku Engleske i Velsa iz 2003. godine, u dijelu pod nazivom „Community Order“ (Criminal Justice Act, 2003), rad u javnom interesu naveden je u 12 mogućih alternativnih sankcija, a koje se provode u mjestu prebivališta osuđenog. U članu 199. navednog Krivičnog zakonika, pod nazivom „Unpaid work requirement“ (Criminal Justice Act, 2003), sud utvrđuje radnu sposobnost optuženog, te ukoliko mu utvrdi krivičnu odgovornost za konkretno djelo može da mu izrekne rad u javnom interesu od 40 časova do najviše 300 časova (Burrows, 2012). Rad u javnom interesu može se izreći za sva krivična djela propisana Krivičnim zakonikom.

Broj časova rada u javnom interesu na koje je osuđeni upućen mora se obaviti u periodu od 12 mjeseci od presuđenja (Criminal Justice Act, 2003, član 200., stav 2). Važno je istaći da se broj sati rada u javnom interesu koje osuđeni ne izvrši po ranijoj presudi ne može mijenjati u dane zatvora. Sud tada može da izrekne dodatnu kaznu (dodatne časove rada ili neku drugu kaznu, npr. uslovnu osudu) i tako nastavi sa izvršavanjem kazne rada u javnom interesu. Takođe, sud može opozvati kaznu rada u javnom interesu i izreći drugu

vrstu alternativne kazne ili kaznu zatvora (Burrows, 2012).

ZNAČAJ RADA U JAVNOM INTERESU

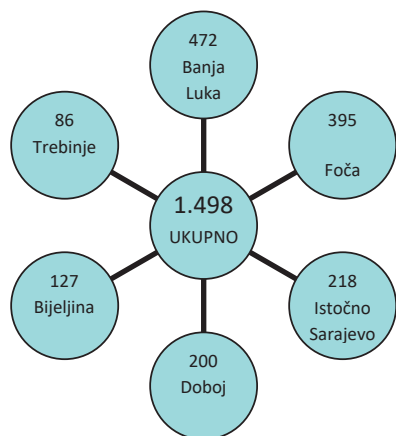
Kada su u pitanju alternativne mjere, međunarodnim standardima nastoji se učvrstiti ideja da se ista svrha kažnjavanja može postići i određenim blažim sankcijama (nezatvorskim mjerama). Kroz analizu njihove primjene u krivičnoj praksi susjednih država, pokazuje se vrlo opravdanim stav zakonodavca da se alternativnim mjerama postiže odgovarajuća svrha kažnjavanja, ali i resocijalizacija samog osuđenog.

S obzirom na to da rad u javnom interesu kao alternativna mjera u Republici Srpskoj u praksi još nije zaživio, bitno je naglasiti efekte koji potencijalno mogu da se postignu njime. Tu se misli kako na pozitivne tako i negativne efekte koje nesprovođenje rada u javnom interesu u praksi izaziva. Pozitivni efekti vezuju se prevashodno na uštede u budžetu. Finansijska izdvajanja za provođenje ovih kazni znatno su niža u odnosu na izdvajanja za zatvorski sistem. S obzirom na to da kazne nisu zatvorske, potrebno je ukazati i na rasterećenje kapaciteta samih kazneno-popravnih zavoda. Ne postoji potreba za smještajem osuđenika u kazneno-popravnne zavode jer oni svoju kaznu izdržavaju radom na slobodi. Izdvajanja za dnevni trošak smještaja u kazneno-popravnim zavodima takvih osuđenika nema s obzirom na to da oni na rad u javnom interesu odlaze od svoje kuće, gdje su sve vrijeme smješteni dok traje izrečena sankcija.

Za veći broj osuđenika ovakav rad u javnom interesu imaće značaj i u tome što će time biti stavljeni u ozbiljno radno okruženje, čime se umnogome poboljšava njihov lični odnos prema radu i obavezama uopšte, dakle prema jačanju radnih navika. Značaj alterna-

tivnih mjera je i u tome što se one primjenjuju prije zatvorskog ograničenja osuđenog lica kao šansa da se popravi na slobodi, poštujući i red i zakon u striktno određenim pravilima.

U Republici Srpskoj u šest kazneno-popravnih zavoda (Banja Luka, Foča, Bijeljina, Istočno Sarajevo, Doboj i Trebinje) ima ukupno „1.498 mjesta po različitim odjeljenjima“ (Vasić, 2019: 2015)

„Ako imamo u vidu, da prema kalkulacijama dnevnih troškova po jednom zatvoreniku planiranih budžetskih sredstava za kazneno-popravnne zavode iznosi 80,00 KM (osamdeset konvertibilnih maraka), a u koje se ubrajaju troškovi ishrane, smještaja, održavanja prostorija, zdravstvene zaštite, osiguranja i sl.“ (Vasić, 2019: 216), značaj alternativne mjere rada u javnom interesu, i njegov doprinos budžetskoj uštedi očigledan je. Odavno postoji potreba da se zakonodavac u Republici Srpskoj što hitnije prilagodi savremenom društvu, te zakonski propisanu mogućnost zamjene kazne zatvora do jedne godine za rad u javnom interesu konkretizuje kroz donošenje za to predviđenog pravilnika. Nakon toga neće zaostajati za entitetom FBiH, a ni za državama u regionu, kao ni evrop-

skim smjericama kada je u pitanju primjena alternativnih mjera u praksi krivičnog zakonodavstva.

ZAKLJUČAK

Kroz izvršenu analizu stanja u Republici Srpskoj, važno je istaći potrebu da se oblast rada u javnom interesu i kod nas što skorije reguliše podzakonskim aktom. Polazeći od činjenice da Federacija BiH (kao entitet u BiH), Republika Srbija, Republika Crna Gora, te Republika Hrvatska (kao članica Evropske unije), već odavno imaju ovaj rad do detalja razrađen u sistemu krivičnog zakonodavstva pravilnicima o sprovođenju rada u javnom interesu, zaključuje se da rješenje na sličan način treba ponuditi i kod nas.

Širok je spektar pravnih lica i udruženja u kojima se može izdržavati kazna kroz ovakav rad. Pored državnih ustanova (obavljanje raznih poslova; kurirskih, higijeničarskih, održavanja zelenih površina ispred tih ustanova i sl.), tu su i humanitarne organizacije, poslovi restauracija istorijskih spomenika, pomoć nepokretnim licima u domovima za stare.

Kako se kod nas rad u javnom interesu Krivičnim zakonikom RS propisuje za sve osuđene kojima se izriče kazna zatvora do jedne godine, tu svakako ima prostora da se razmisli o povećanju gornje visine kazne zatvora za koju bi se takav rad mogao predvidjeti. U Republici Srbiji gornja granica za izricanje rada u javnom interesu postavljena je za kaznu zatvora do tri godine, u Crnoj Gori granica je do pet godina, dok je u Hrvatskoj i FBiH do jedne godine, a u Nizozemskoj šest godina.

Ako rad u javnom interesu kao svoju primarnu funkciju ima smanjenje popunjenosti smještajnih kapaciteta u kazneno-popravnim zavodima, smanjenje troškova budžeta kod

izvršenja zatvorskih kazni, onda bi se povećanjem gornje visine kazne zatvora na tri odnosno pet godina za rad u javnom interesu dobilo, u najmanju ruku, udvostručavanje pozitivnih efekata ove alternativne mjere.

Treba istaći da se pri odlučivanju suda da izrekne rad u javnom interesu, pored težine krivičnog djela, zatim specijalne prevencije, uzima u obzir i generalna prevencija koju takav način kažnjavanja treba da postigne. Važno je uticati na druge članove društva da ne vrše krivična djela jer će osuđeni radom u javnom interesu biti u dovoljnoj mjeri pogođen (osuđen), time što nakon svog redovnog posla u slobodno vrijeme mora obavljati neplaćeni rad određen broj časova svakog dana dok izrečena mjera traje. Tu, svakako, sud mora procijeniti ličnost samog osuđenog, njegovu spremnost, pristanak da rad u javnom interesu i obavi na način i u vrijeme kako mu sud odredi, da ga ta mjera pogađa tako što će tim radom vratiti moralni dug društvu zbog krivičnog djela koje je učinio.

S obzirom na to da se u krivičnim zakonodavstvima država u okruženju rad u javnom interesu može izreći i za novčanu kaznu, naš zakonodavac bi to svakako trebao uobzirirati, te predvidjeti izmjenama i dopunama u našem Krivičnom zakoniku, a detaljnije i pravilnikom, koji treba tek da donese. Mogućnost da se supletorni zatvor, tj. zamjena neplaćene novčane kazne za kaznu zatvora, zamijeni za rad u javnom interesu, svakako jeste prihvatljivo rješenje koje zakonodavac može ponuditi.

REFERENCE:

Babić, M., Marković I. (2005). Krivično pravo, Posebni dio. Banja Luka: Pravni fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci.

Burrows, R. (2012). Rad za opće dobro na slo-

bodi: evropska perspektiva, Komparativna analiza zakonskih okvira i primjene rada za opće dobro u pojedinim evropskim zemljama sa preporukama najboljih praksi. URL: https://ottrebinje.pravosudje.ba/vstv/faces/pdfservelet;jsessionid=92ad10ebc1336d83613c1b11f5cf0b69840232d1a764095d159d34d737acd669.e34TbxyRbNiRb40Lc3uPcheLbNmOe0?p_id_doc=27875. Posjećeno 28. 01. 2020.

Bih-Pravo.org. (2015). Rad za opće dobro na slobodi. URL: <http://www.bih-pravo.org/rad-dobro-slobodi-t236.html>. Posjećeno 24. 10. 2019.

Criminal Justice Act (2003). URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/contents>. Posjećeno 28. 01. 2020.

Criminal Justice Act (2003). član 200. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/contents>. Posjećeno 28. 01. 2020.

Čarnić, D. (2017). Robija lakša od rada po kazni. URL: <http://www.politika.rs/sr/clanak/387557/Robija-laksa-od-rada-po-kazni>. Posjećeno 23. 10. 2019.

eBrcko.net. (2018). Brčko: Potpisan novi ugovor – umjesto zatvora rad za opšte dobro. URL: <https://www.ebrcko.net/vijesti/vijesti-brcko/53755-brcko-potpisan-novi-ugovor-umjesto-zatvora-rad-za-opste-dobro>. Posjećeno 23. 10. 2019.

Jovašević, D., Ikanović, V. (2012). Krivično pravo Republike Srpske, Opšti deo. Banja Luka: Panevropski univerzitet „Apeiron“, Banja Luka.

Krivični zakonik Republike Srpske. (2017). Službeni glasnik Republike Srpske. br. 64/17.

- Krivični zakonik Republike Srpske. (2018). Službeni glasnik Republike Srpske. br. 104/18.
- Krivični zakon Republike Srpske. (2003). Službeni glasnik Republike Srpske. br. 49/03.
- Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine. (2003). Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine. br. 36/2003.
- Krivični zakon Bosne i Hercegovine. (2003). Službeni glasnik Bosne i Hercegovine. br. 3/2003.
- Krivični zakon Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. (2003). Službeni glasnik Brčko distrikta BiH. br. 33/2013.
- Krivični zakonik Srbije. (2005). Službeni glasnik Republike Srbije. br. 85/2005.
- Krivični zakonik Crne Gore. (2003). Službeni list Republike Crne Gore. br. 70/2003.
- Kazneni zakon Hrvatske. (2011). Narodne novine, br. 125/11.
- Lazarević, Lj. (2000). Krivično pravo, Opšti deo. Beograd: Savremena administracija.
- Narodna skupština Republike Srbije. Biblioteka Narodne skupštine. (2012). Alternativni način služenja zatvorske kazne. URL: <http://www.parlament.gov.rs/narodna-skupstina-/organizacija-i-strucna-sluzba/biblioteka-narodne-skupstine.00.1506.html>. Posjećeno 15. 10. 2019.
- Narodna skupština Republike Srbije. Biblioteka Narodne skupštine. (2012). Alternativni načini služenja zatvorske kazne u Bosni i Hercegovini, Srbiji, Hrvatskoj i Crnoj Gori. URL: <http://www.parlament.gov.rs/narodna-skupstina-/organizacija-i-strucna-sluzba/biblioteka-narodne-skupstine.00.1506.html>. Posjećeno 15. 10. 2019.
- Portalanalitika.me. (2019). Za pola godine 120 osuđenika radilo u javnom interesu. URL: <https://portalanalitika.me/clanak/341744/za-pola-godine-120-osudenikaradilo-u-javnom-interesu.html>. Posjećeno: 22. 10. 2019.
- Stevanović, Z. (2012), *Zatvorski sistem u svetu*. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
- Spasojević, A., Janković, D., Kovačević, N., (2018). Podrška primjeni alternativnih sankcija i mjera u Srbiji. URL: <https://chrisnetworkf.org/wpcontent/uploads/2019/03/Podr%c5%a1ka-primeni-alternativnih-sankcija-i-mera-u-Republici-Srbiji-Izve%c5%a1taj-i-preporuke.pdf>. Posjećeno 24. 10. 2019.
- Škorić, M., Kokić Puce, Z. (2009). Nova uloga rada za opće dobro na slobodi. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 2/2009(16): 687-709.
- Vasić, M. (2019). Amnestija u krivično-pravnom sistemu u Republici Srpskoj. 7. Međunarodni naučni skup, *Nauka i praksa poslovnih studija*, (str. 207-219). Banja Luka: Univerzitet za poslovne studije Banja Luka.
- Vlada.rs.net. (2019). Osuđeni na kaznu zatvora kraće od godinu dana uskoro mogu zamijeniti radom u javnom interesu. URL: <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mpr/media/vijesti/Pages/Osu%C4%91eni-na-kazne-zatvora-do-godinu-uskoro-mogu-zamijeniti-radom-u-javnom-interesu.aspx>. Posjećeno 15. 10. 2019.
- Vladahbz.com. (2013). Pravilnik o izbo-

ru, načinu rada, odgovornosti, izobrazbi i evidenciji povjerenika za izvršenje kaznene sankcije rada za opće dobro na slobodi. URL: <http://www.vladahbz.com/sadrzaj/dokumenti/ministarstvo-pravosuda-i-uprave/Propisi%20dodati%20u%202015.%20god/Pravilnik%20o%20izboru%20nacinu%20rada%20odgovornosti%20izobrazbi%20i%20evidenciji%20povjerenika%20za%20izvršenje%20kaznene%20sankcije%20rada%20za%20opće%20dobro%20na%20slobodi.pdf>. Posjećeno 22. 10. 2019.

Zakon o izvršenju uslovne osude i kazne rada u javnom interesu. (2014, 16. jul). URL: <http://sudovi.me/files/L29zYmEvZG9jLzY2Ni5wZGY==>.

Zakon o izvršenju vanzavodskih sankcija i mjera. (2018). URL: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_izvršenju_vanzavodskih_sankcija_i_mera.html.

Zakon o izvršavanju rada za opće dobro na slobodi i uvjetne osude sa zaštitnim nadzorom u prekršajnom postupku. (2009, 19. jun). URL: <https://www.zakon.hr/z/216/Zakon-o-izvr%C5%A1avanju-rada-za-op%C4%87e-dobro-na-slobodi-i-uvjetne-osude-za-za%C5%A1titnim-nadzorom-u-prekr%C5%A1ajnom-postupku>.

Zakon o izvršenju krivičnih i prekršajnih sankcija Republike Srpske. (2018). Službeni glasnik Republike Srpske. br. 63/18.

Zakon o izvršenju krivičnih i prekršajnih sankcija Republike Srpske. (2018). Službeni glasnik Republike Srpske. br. 63/18, član 220. stav 6.

WORK FOR THE PUBLIC INTEREST IN CRIMINAL SYSTEM PRACTICE IN THE REPUBLIC OF SRPSKA

Key words

*Work for the public interest;
Alternative measures;
Criminal offenses; Criminal
sanction; Convicted person.*

Author

*Milijan Vasić, Master of
Laws, Associate at the
Basic Court in Banja Luka,
Bosnia and Herzegovina.*

Correspondence

milijanvasic891@gmail.com

Field

Law

DOI

10.5937/politeia0-23790

Paper received on

29.10.2019.

Paper accepted for publishing on

18.12.2019.

Abstract

The criminal justice system in the Republic of Srpska exists as an independent legal system within Bosnia and Herzegovina. To date, not much has been done regarding the implementation of public interest work in the case-law. The Criminal Code of the Republic of Srpska, 2017 Edition (CC RS, 2017) prescribes this work as an alternative measure of punishing offenders who are accused and prosecuted to a prison sentence up to one year.

Even though Article 70 of the Criminal Code of the Republic of Srpska clearly prescribes work for the public interest, a stronger will is required on the part of the Republic of Srpska legislature to regulate, by means of a by-law - the Rulebook - the manner, form, and all other parameters for the implementation of all that is prescribed. Consequently, this requires a greater involvement of the Ministry of Justice, as the head of the implementation of this alternative measure in practice provided by law.

Work for the public interest, even where legal provisions allow for such practice, is still not prescribed by courts in the Republic of Srpska, since there is no by-law that would determine the manner of implementation of the aforementioned alternative measure, specify all national authorities with clear responsibilities, and elaborate thoroughly how the work of the public interest should be implemented as a rehabilitative alternative measure. At a press conference in October 2019, the Ministry of Justice of the Republic of Srpska announced that the Rulebook was in the process of development. That way, in the near future, legally convicted persons in our country would be provided with this measure of re-socialisation. By working for the benefit of the community, in constant interaction with it, a convicted person would endure the imposed sentence, which would enable them to better understand the gravity of their actions and help them return to society as equal members.